

SRÜ
Üldajaloo katuder

Inglise töötavate maride,
niti talupoegade, võitlus va-
litsva klami vastu ja digge-
rite liikumine.

Diplomitöö

Ino. nr. 328.

Arda Pomaan

vi kursis

Tartus

1955. a.

aindamisega teiega."¹

Selles revolutsioonis ei olnud
juhtivat osa nõudlus liidus uus-
aadliga, mille võitlus usmängis
oli feodalismi lõpliku purustamine
ja uus, kapitalistliku korra uktes-
tamine. Sialinahvas moodustas nõu-
dantur rühmi, kes koos linna publi-
lise massiga "... andis revolutsiooni-
le hoo ja jõu."²

Nõudantliku vabariigi uktes-
tamine ei taonud paarmust implua-
teritarvate massidele. Raskema-
jandusliku olusord tõukas neid
väljavaratumistele. Diggrid, kes olid
töötavate masside ideoloogid, nõud-
sid usguonna maade ühiskarimist,
et sel teel võtada ilmnenud
ideaalne ühiskondlik nõuda-
kommunismi. Kuid tegelikult oli see nõud-
mutava kommunismi põhimõte.

Inglise nõudantliku revolutsiooni
lõvi inimene maailmas selle uktes-

¹ J. Stalin, Leninismi minimum, lk. 101.

² N. Lenin, Teord 17, lk. 371.

ni, mis muutus ajaleo hilisemas
võigus tema harrastavaks.

dähtudes maksimi- lenini-
mi klarniust, piirdnin oma diplo-
mitöö's väidata inglise töötavate
mamide rannet oluorda no. danline
revolutsiooni ajal, nende võitlust
ispluaterimise siuendamis vastu
ja diggrite waadete utopistliku sotria-
listliku sielomu. Kantain rann-
ti allimatejale ja inglise no. danlin-
nu revolutsiooni väitluid teoid.

need teoid põhundunega, waad, on
ole peamine teodimeetodid, waad-
ne waadega, aadluid, siuute ja
aafrikkale waadega, waad, waad
waadega, waadega, waadega
de waadega, waadega, waadega
waadega ja administratiivsega. Waad
waadega, waadega, waadega, waadega
waadega, waadega, waadega, waadega
waadega ja waadega waadega.

kirjanduslik kirjanduslik kirjanduslik
kirjanduslik kirjanduslik kirjanduslik

Talupoegade ja ulproletariaadi
siisund kodanliku revol-
utsiooni ajal.

Kodanliku revolutsiooni ulõh-
tel oli Inglismaa oma olemuselt ag-
vaarvama. Rohkem kui $\frac{3}{4}$ tema da-
nikust tegutses põllundusega. Maa, mis
oli peamiselt tootmisvahendiks, kuu-
lus kuningale, aadlikele, kirikule ja
vaimulikule. Manori lord, mis poodaal-
ne mõisnik, oli valitsejana talupoega-
de üle ning allutas endale kohaliku
kohtu- ja administratiivse organi. Ta
andis oma maast ürdile mitte
ainult aartaks, vaid ka ihaks, ka-
haks ja kolmeks nügipölvem.¹

¹ Английская буржуазная революция
XVII века I, стр. 23.

Feodalismi languse staadiumis erinevad Ingliseaol küllaltki arenenud kapitalistlikud suhted. „Kapitalistliku ühiskonna majandusliku struktuuri on teinud feodaalne ühiskonna majanduslikust struktuurist. Feodaalse ühiskonna lagunemine vabastab kapitalistliku ühiskonna elemendid.“¹ Sellele andis tõuke loomuseendi arendamine raharendiga, pärisoju ümberriikimine, talupoegade rihistamine, maade tarastamine, kuid need juba kapitalistliku ettevõtja poolt, mille tagajärjel muutunud talupojad tulurikkaks. „Kapitalistlik tootmine algab val, kus tootmisvahendid on koondunud vanatuse, töölisel aga, kes on ilma jäetud tootmisvahendist, on sunnitud müüma oma tööjõudu kui kaup.“²

Kapitalismi areng toob endaga kaasa ka kapitali üialge akumulatsiooni „... mis loob kapitalist-

¹ K. Marx, Kapital I, lk. 622.

² J. Stalin, Isrialismi majandusprobleemid NSV Liidus, lk. 33.

jauidu

Paljude tarastamise tagajärjel maatajajäänud talupojad nõudsid linnadest, et leida valt tööd. Sisesel illega harrastid linnad varvama. Nii näitaks Londoni linna arv ajavahemikus 1534-1661 nurus 60 000-460 000, neiga puaalgu 8 korra.¹ Linnalinnike arvu varvamine viitas omavõrda põllumajandusele nurud nõuded tarvija mhtes. Kui näitaks 1534. aastal Londoni linnaud tarvitarid 150.000 kvarterit nisu (1 kvarter = 280 kg), siis 1661. aastal nõudmine tõuseb juba 1.150 000 kvarterini.² Soiduained ei piisanud omav ümbruskonna krakvõndaast, vaid veti inim ka välismaalt. Landlordid olid huvitatud põllumajanduse arengust, nähes ulla uut tulvavallikat. Algas tung maa

¹ С. Архангельский, Экономика Англии и экономические проблемы английской буржуазной революции XVII века, стр. 13

² там же.

järqi. Nii uute kui vanade maa-
omanike piire raada nurumad tulu
maalt, tõukas neid maa tootlikkuse
tõstmisele.¹ Sarastamise tagajärjel
kaaranid nad oma valdusse uue
maa-alandid, muutes neid vajagi-
põllumaaks. Lambakarjajade arv mu-
undati, ust nõudmine villa järqi
karras. Peale roogimona maade, us
talupojad "... vajataid val oma
loomi ja kannisid val endala
nõust: puid turvast jne"², kaara-
ti ka nende põllumaid. Seksis aru-
kas töötuse viht. 17. sajandil ka-
vatame karvatama ka uue kultuuri
nagu näituse kartulit. Ilmub
põllumajandusalaat viijandust.

Ida- Inglismaa roitel ala-
de algand viivendustööid. Need
olid vanimate talupoegade iihisus
kandamisus kuid peale melivatriooni-
tööde kaaras need maa-alad oma
valdusse ekspuataatorlin klar. See

¹ Титов - Ленинский, Мельников и Мельников,
стр. 49

² K. Marx, Kapital I, lk. 624.

tekitab n'la danike hulgas nune
 pahamule ja algand i'lestõund taras-
 tamise vastu. Üks rahalist danikut
 mainis, et tarad tuleb purustada ja
 oma kari ajada noqunonna maade-
 le.¹ Uute maade haaramine mu-
 litas n'ia warandid inimesi, kes p'oi-
 gutand oma kapitali meliratriooni-
 töödend, moodustades nn. muivendaja-
 te kompaniid. Neid töid teostati p'ra-
 miselt Ida- Inglismaa 6 rahoonnas:
 Cambridge, Lincolnshire, Kuntington,
 Northampton, Norfolk ja Suffolk. See
 maa-ala haaras umbes 700000 aar-
 ut.

Seons kapitalistlike riikide onen-
 guga n'las, kaasnes ka n'alu danike
 te intensiivne diferentsseerimine "... ta-
 lurahva ellu erinevad majandusli-
 nud vastuolud k'nnu moodustavad
 alle, mida me nimetame talurahva
 kihistumiseks."² Moodustun väiksema arv-
 u

¹ С. И. Александровский, Английское
 крестьянство и его участие в революционном
 40-50 и XVIII века, стр. 78

² В. Ленин, Стенод 3 köide, lk. 136.

line, inspluataatorlin niht niig aru-
nas uhristu, cottlid, us olid peeldi-
di talupojad, peeldi töölisid, oma-
des 4 aarit maad (1 aar = 0,4047
ha). Kuid tarastamise tagajärjel
kaotariid nad ullegi väikse maa.
Mõnaisel korraldusel talidantelt palga-
töölini, us „... us kornerid esalt
talupojadest, us vanatariid vaba aegu
töötamises surmaaomaniku juu-
re, esalt eristest, relatiivselt ja
absoluutselt väiksevarulistest põis-
palgatoõlitu tarist. ”¹ Tõnu oma
vaamatus waldab 3 tüni palga-
töölini: hooaja-, tüni- ja päretöö-
lisid. Kehristu olusord nihtas oli
väga rane.

Juba 16. sajandil harwas
Inglismaal onnema villatööstus
kapitalistliku manufaktuuri wäl.
Kallini nuntootjad koondarad oma
wätte villatööstuse organisuimise,
Ostarad wõnu villa, alitarad
oma mõjuwõimule ja kontrollile nihtas

¹ K. Marx, Kapital I, lk. 624.

lutsivad väiketootjad - villanõetajad
 ja kangrud, muutis neid tugineva
 kapitalistliku eksploatatsiooni objek-
 tiks. Mõned väiketootjad, kes omasid
 need ainult arvu kangastelgi, un-
 divad neid kõrge maa-ust või väike-
 kangutule- väiketööstusele, kes, katkus-
 tamata uust maaga, töötavad
 idari oma kodus. Need omas kodus
 töötavad kangrud, et puidurid
 iniklitud tootmisvahendid, muutus-
 nid tööstus palgatööstuseks. Tööta-
 ru oli neil äärmiselt madal. Mõni-
 kord koonid neid väike tootjad
 nende ühesandil töötavad kangrud
 ühte hoonet, et paumini ning kava-
 rindlamale organiseerida nende tööd.
 Sel juhul on tegemist juba kapitali-
 stliku centraliseeritud manufak-
 tuuriga, mis aretus ettevõtjale kuu-
 tuvas hoonet. Villatööstused tekkinud
 paumiselt Edela- Inglismaa vald-
 kondades. Siin oli riiklikult rohu-
 ga vajamaad, mis võimaldasid pida-
 da suuri lambakarju. Edela- Ing-
 lismaalt uusti villast riie madal-

maale, Prantsusmaale, Saksamaale ja Itaalia. Kivide- Inglise- ja Poola- ja Venemaale. Manufaktuuritööliste palgad olid väga väikesed. Kõnjal oli leida odavat tööjõudu, mis suure kapitalistliku tööstuse ja riikliku võtta tarastamise ja ühiskondliku aretamise tagajärjel tekkinud eksproprietute vastu. Inglise keel ja riikid olid tulvil kurjuste ja hulkurite jõududest. Hulkurite või väga kurgti sattuda talundist minemaatud väikealusepõrg või tööline, kes ei leidnud endale tööd. Juba 15. sajandil kehtestati raudandlus, mis oli suunatud hulkurite ja kurjuste vastu. K. Marx nimetab seda "Väikesel raudandlusel eksproprietute vastu". Selles rõvutati hulkurite kurjategijaga ning ühiskondliku vaenlasena. Nad võisid väga kurgti sattuda vajusse, kes nad pidi töötama tihti ainult toidu eest. Kehtestati ka raudliku palgataariif ning "vanglakaitsele ähvardusel on kehtetud masta kõrgimat palga miinimumid on ette nähtud, kurjus

kõrgema palga saajale määratam
 suurem kaistus kui manjale.¹ Sellise
 wadusandlusega muutunud rahwa
 waremad kihid täieliselt rõttuure
 eksploatatsioonist warrist. Kindlalt
 määratud palgatarüfiga kindlustand
 ettevõtjad endale suure watumid, mis
 toimus pidi wabahindade tõus, mis
 muundas nende riwutuluwallasat.

Revolutsiooni mõttel toimus
manufaktuuri toodangu langus. Inglise
 waler, mida weti palju wälismaale ja
 turustati, lüdis tuwra konsumi. Hin-
 nalt oli ta wõllim wälismaal teode-
 tud walerist. Samuti riwure nõrus
 pidiwdas toodangu wõru. 16. sajandi
 lõpul ja 17. sajandi alul toimus
 wõru ja hõwda wäärtuse langus, mis
 muus wõru hindade revolutsiooni.

Inglise wõdatus ja wõraadel
 olid juba wõllalt riwastunud ning
 tungunud ja ei wajanud enam tuw-
 wat wõningawõimu. Kuid wõningas
 kartis endiselt walitseda piiramatult.

¹ K. Marx, Kapital I, lk 642.

Nii tekkis vastuolu parlamendi, koda
toetas kodanlus ja uusaadul, ning
uninga vahel. See konflikt nõttis ul-
vatud võitluse iloomu ning 1642.

aartal muutus uninga parlamen-
dile nõja. Kodunõja es oli ülesanne:
liividerida fodaalsed suhted lin-
nas ja miltas, et teid rajada wa-
ball kapitalismi, mt „ kui muutub
ja liivideritane baas, nis tuma
jõuel muutub ja liivideritane pealis-
chitus, kui teib uus baas, nis teib
talle vastav pealischitus.“¹

Inglismaa jagunes 2 waenulin-
nu kerri: Põhja- ja lõäne- Inglismaa
muutus uninga pooldajaks ning
dõuna- ja lida- Inglismaa ja põh-
jast nida tööstuskeskuni parlamendi
pooldajaks. Suga riik jagunes fodaal-
lus ja kodanlikkus Inglismaas.

Kuid parlamendi pooldajate hulgas
polnud üksmelt vaid ilmnis sakkar-
vamisi presbüterlaste ja independenti-

¹ J. Stalin, Marxism ja uultaduse
üürimund, lk. 11

de partii vahel. Enimex partii koos-
sise kuulnid rikkad kaupmehed,
pannikud, nurmadaomanikud un-
aadli hulgas. Nad kahtlid rahva-
mass ja tahtid kindlustada par-
lamendile õigusi, mida oli wälte wõi-
detud revolutsiooni esimestel aastatel.
Nad olid isegi nõus kuningaga kon-
suliput sõlmima. Independentide
partii majand koosnerid kodanliku
urumihist ning nendega ühinerid
ka jõuwad talupojad, väikekaup-
mehed, wäritöölised. Parlament lei-
dis tuugi ka impluwateritava mar-
ni hulgas, kes lootsi revolutsiooni
abil uut wõrwa ühtestamist, mis
toom ka nile paremust. Kuid ko-
durōda tarus wõgu oma varuniga
töötavate maride õlgadel. Kõikurid
nidemed, mis ühendand Inglismaa
ni pürrkondi ühes majanduslikus
terrukus. Paljud töötud wändand
Madalmaale, lootsi leida wal tööd.
Kindade revolutsiooni tagajärjel toi-
duainete hinnad tõund ning töö-
liste majanduslik oluword muutus

ühha halvemas ja isegi paljudel
nendel hulgal polnud võimalin lei-
baga osta. Kui 1640. aastani man-
ni tarvilja vartu 45 šillingit, siis
aastatel 1645-1647 tõusis juba
52 šillingile, 1647-1648 aastatel 62,5
šillingile ning aastatel 1648-1649-
68 šillingile.¹ Siis väene hindade
järsu tõusu. Need tööliste palgad
jäid endiselt väikeses. Kõik vallines
välja arvatud päevatöölise taru,
mis saab vähem kui 1 penn päevas
endise 6-8 penni asemel.² Kui vaa-
delda toiduainete hindade ja tööta-
miste muret, siis saame järgmise
pildi:

	1541-1582	1583-1642	1643-1702
Toiduaine hinnad	100	192,3	255
Töötasud	100	130,5	206. ³

Tööliste eluolud oli väga
rasked. Tööpäev oli pikk. Ajavahemi-

¹ Гагрин М., Кромберг и его время, стр. 198

² samas

³ Английская бухгалтерская... I, стр. 29

uus märtrist - septembrini algas töö neli
5 hommikul ja kestis õhtu kella 7-8-ni,
millest 2,5 tundi arvestati söömisel.

Ajavahemisel septembrist - märtrini kestis
tööpäev päevatööst kuni kuni.¹
Kui aga kuigi töölistest ei ilmunud
täde, tuli tal trahvi maksta. Iga
tunni eest 1 penn.² Iuga trahv oli väi-
ga suur võrreldes töötamuga. Ilmali-
duse tõunuga län töölised peaaegu
koogu töötamata töidul otsmisel.

Kui näitus ütalpidamisel vaja-
liku nisu-, naha- ja linnaajahu
hind võrdus 16 naisterlingi 13 šil-
lingi ja 10 penni. Käitööline, kel-
le tuli aastas töötada 52 nädalat,
tunni 20 naisterlingit 3 šillingit.

Et saada endale aastas vajali-
ku töidunaitu tagarava, kelles tuli
tal töötada 43 nädalat.³ Kõige
kallimad hinnad töidunaitel olid

¹ Г. Погнупе, Меморие мпыга и
западомной мамор в Аннун е xiii
но xix в., emp. 235

² sama

³ sama, lk. 324

ajavahumius 1646-1650. Kodurõjas
 toimivale nõitluse kõige pimeamal
 perioodil. Kuritaraid andmeid ün-
 nade majandustihv olunora kohta
 annab Beveridge oma teos. Kõii näi-
 tuse küpsitatus üib, mis anti kaigla
 ja kodi internaaadi varustamisest Lon-
 donis, märts 1644. - 1645. aastal
 373, 24 grammi eest 1 šilling 5 penni,
 1647. aastal juba 2 šillingit 1 penni,
 nuga kas korda kallim.¹

Nälq ja materiaalse elu hal-
 venemine tuhtas epiteemiat, mille
 tagajärjel oli suurem sur. Väike töö-
 tanu ei võimaldanud ka nullaldaselt
 toiduainete ostmist. Lõja tõttu olid
 mõned mahnuonnad isoleeritud ja
 ei jätunud oma viljast rogu el-
 niuonna toitlustamises, mille ta-
 gajärjel paljud nuid nälga. Nii
 näites paljudes munuaarides leia-
 me kirjeldusi rahva varust oluor-
 vast. Lancashire mahnuonnas leiva-
 puuduse tagajärjel paljud puuon-

¹ Annals of the Synagogue... I, comp. 269

nad nuvad, ühis katu. ¹ Praljud
elanikud lahuvad oma kodukoht, lootes
uuda paremat tulemist teistes
rahvondades, niti tööstus rajoonides
n.

17. rajandil intensiivistas ka
kivisõu ja rauamaagi tootmine, niti
õdela - Inglismaal Dorset, Wilts-
hire ja Somerset'i rahvondades.
Siin leidus nii kivisõu kui ka raua-
maagi ja juba varamult hakkand
aurema kavandused, mis omand
väinutootmise iseloomu. Kavandus-
tes kestis tööpäev 12-14 tundi ning
laidaldaselt kasutati naiste ja laste
tööjõudu, millede palk oli tundu-
valt väiksem meeste omast. Kavandus-
duste juurde tekisid ka raua-
tööstused, kus töötingimused olid
väga raske. Õdela - Inglismaalt
uuti kivisõut nii oma maa teistes-
n linnades ja rahvondades,
nuid ka välismaale ja niti Prantsus-

¹ В. Станкович, Генеральный - уголов
коммунизма в Берлине и американской
публикации, стр. 47.

maale. Oli levinud nõudäänd, et Prant-
usmaa ei saa saada ilma Newcastle-
u'ta nagu kala veta.¹ 53 aastaga
(1607. - 1660.) kasvas kivisöödaang
237 000 tonnilt 387 000 tonnile. Söödan-
gu kasvu roodustas manufaktuuriide
aang, mis tarvitanid rohkusti kivisütt.
Samuti hakati kivisütt tarvitama roh-
kem kütteinuks. London, mis varem
tarvitati küttena puud, andati kivi-
söega. Rauamaagi ja kivisöekaavan-
duri hakati andma ka ündile.

Hoduröda andas nureid nõu-
ded metallitööstusele. Oli vaja rüvi,
mis omaorda nõudis rauamaagi
nuremat tootmist. Metallitööstusi
kasvas kuuima linnadene, näituse
Londoni.

Sööstuse aanguga hakati roh-
ku panema transportile ja teede
korratamiseks.

Suurt kulu nõudis rõjaväe ülal-
pidamine. Saluprojad pidid maa-
lisamaa rõjaväe toitlustamiseks

¹ M. Trapz, emp 27.

ning palju tili tekitas ka nende ma-
 jutamine. sõjaväeosad riisimid kohaliku
 talupoegi, võttes nendelt viimase
 varanduse. Selle riisumise vastu tehi-
 sid arvukad liikumised külaelanike
 hulgas, mis on tuntud eluborari'ide
 liikumise nime all. 1646. - 1647. aas-
 tatel oli põllumanduses suurivaldus,
 mida ei põhjendanud mitte niivõrd
 übaroodus ilmasti, vaid ka tööväe
 ja hobuste arvu vähesus, viljaväljade
 riisumine mõõdamannivate röövlite
 poolt, riisumine jne. Talupojad loot-
 sid, et revolutsioon lahendab maanü-
 rimise, mis väga tihavalt keemis päi-
 vanorda. 24. II 1646. aastal anti välja
 ordonants riitliiväanide vastamise
 kohta. 17. sajandil ei nõutud enam
 riitliivjatumist, manorite valdajad
 olid kuningale nõustatud sellest
 manna rahas. Nii vastati nõia need
 manud ja manor kuulutati päris-
 omandis. Pändi riima ka taras-
 tamise vastu munatud sadusand-
 lused. Maa ülemine protsent vana
 aadli, kiriku ja loortuva talupoeg-

korra väest kodanlunntara aadli,
 riikste linlaste, kaupmest ja väritöö-
 liste ning jõuamale kaupmest väb-
 te taimub rogu 16. ja 17. sajandil.¹
 Algab kapitalistliku laadi põlluma-
 janduse areng. "Kapitalistliku maa-
 valdus on maa valdamine selle post-
 kes omab kapitali ja kõige paremini
 kohaneb turuga."²

Parlamendi nõhale poliitiline
 kuningas rüht ja parlamendi armu
 vastused kutsusid enle rahutused Inq-
 lise ühiskonna laiaades ringides. Rahulole-
 matud noondurid independentide par-
 tei ümber, mille juhiks oli revolutsiooni
 aktiivne teqplane Oliver Cromwell. Ise
 vämbas sõdurid talupoegade ja väri-
 töölite hulgast ning organisemis tugwa
 sõjaväe. 1645. aastal purustas Crom-
 well Naseby juures täielikult kuningas
 armu. Siit peale algas parlamendi
 vägred ede sõjalistes operatsioonides

¹ C. Архангельский, Архивное законо-
 гомементов во архивной публичности, emp. 48

² N. I. Lenin, Teord 13 a., lk. 226.

ning 1649. aastal 4. jaanuaril kuulutati Inglise maal välja vabariik.

Inglise maa majanduslik seisund oli 1649. aastal äärmiselt raske. Tööstus- ja kaubanduskriis jätkus. Soiduvainete hinnad tõusid, tööstajate suremus. Vabariik ei toonud mingisugust paremust laiadale rahvamassile, olguigi, et just tänu karmimise ja linna poliitilise rihtimise oli Charles I viidud tapalavale.¹

Uue võra kehtestamisega andati vaid ühes impluaturimise vorm teisega. Revolutsioonist sai vana ainult ^{uus} äärel ja kodanlus. Tõhutatud sured summad, mida nõudis sõjapõlvamine, ammutati õieti 3 allias: manused, laenu-dest ja fodaalide varanduse konfiskeerimisest. Kodanlus piirdis siit välja pigistada kõike, mis oli vähelegi võimalik. Manustamise ajal nõudis ta riku aadlised, s. t. nõudsid manused tarbimisvaradelt, mis omavõrda antasid

¹ ф. Эрнст, Разрушение королевства от имени и кайзера, стр. 95.

töötavate masside õlgadele uued var-
nused. Aitnini nõrgumine renditi rahv-
kondade kaupja massientrikule ja
sellest said suuri varumeid kohalised
rahamehed. Rikastumisvahendis olid
ka laenuid, mis tõid suuri risutule-
meid Londoni city varavale kihile.

Nad võtsid laenuid kapitalilt 8-10%.
Suuri summanid paigutati siiri
ülestõusu mahasurumiseks, mis loodeti
kalt omastada uuri maavalduri.

Kõinjal valikes ülekohus ning, ... rah-
va käest röövitakse ära üks waba-
dus tuis järel ... ja rõhumine kannab
päiv-päivalt "1

Sialupojad lootsid revolutsioo-
ni tui endale saada maad, kiriku
ja vaimulike maade reverteerimisega,
muid impluataatorlin klan kaavas
need alad oma võimurum. Mõnigi
olivad maavaldused olid suured
ega võetud midagi ette nende tükel-
damiseks, mistõttu jäid wättesaama-

1 K. Marx, Kapital, lk. 636.

tunnustamine ja varumise viisid.

Kui vaadelda maade osjate kategooriat, saame järgmise pildi:

kattegroria	arv.	%
Londoni kaupmehed, pankurid	92	38,33
Ohvitserid	48	20
Aadlid ja omikonaadid	42	17,5
Provintsi kaupmehed	31	12,92
Ametnikud	11	4,59
Maarentijad	10	4,16
Maapidajad	5	2,08
Vaimulikud	1	0,42
	<hr/> 240	<hr/> 100.

Sit näeme, et osjate jaamise % moodustab tõuuv kodanlus kaupmehed ja pankurid väol. Salupostide hulgas jäudis maad osta ainult jõunam osa. Sõdurid lootrid, et müüdid maad nimmadest maastann reil palna, kuid saadud raha läks kapitalistlike kaupmehed murendamiseks.

¹ C. Архангельский, Архангельская губерния, стр. 255

See tekitab rõjaväe hulgas pahameelt.
Väga populaarsus oli saanud rõdu-
rite hulgas levivate õpetus, mis oli
radikaalsemaid soovulisi. Levivate
juhim oli põhjalt lihtne, et oma
pamfletidega muutis laia rahva-
hulgas väga populaarsus. Isotriaal-
selt noomisult oli see väga kirju
rühmitis. Siia kuulusid nii väimeko-
dandimud ühendid kui ka kõige
võimsad talupoegade kihid ja ul-
proletariaat. Rõjaväe ja parlamendi
vahel tekkis lõhe ning viimane, minns
mööda rahva taastust, ühtsust
vabariigi, mis tei paremuse ainult arvult
väimele implantaatorile klannile,
jättes laiad rahvahulgad ilma õigus-
test ning edasi vanuse majanduslik-
ku ülevõrda. Nii rõjaväes kui ka
talupoegade ja linna poliitilise kih-
tide hulgas algasid vahetusid. Spe-
kulandid hoidsid endiselt taidu-
ainete hinnad kõrge, saades sellest
muri kasumid. Toimivad kaubavahet-
used Indiaga, Venemaaga, kust
kaubanduslikud kompaniid ostsid oda-

võlt kaupmeeskonnale, mis siis neid võ-
gundatuid hindadega Inglismaal.
Kui näitas 1 naal pipart maksis
Indias 2 penni, siin Inglismaal miini-
di 20 penni ust. Nalgi naal maksis
9 penni, kuid edasi miinidi 6 sillin-
gi ust jne.¹ Siit võib näha, kui rum-
bi vanuheid said kaupmehed. Üks-
tõuse puhanguid saajad töötavate
maxide hulgas. Otsustati määrata
kindlam töötam määr vahuvõrdades
ning loodeti et see levendata rahva
protestibit mullou. 1651. aasta 8. aprill-
is tuli seene rahvarohus konna, et
määrata siin kindlad töötand, mi-
da natuke tõsteti. Näituse värtöö-
line sai nuel päevatanu 1 silling 5 p.-
1 silling 6 p. ning talvel 1 silling 2 p.-
1 silling 4 p. Vanuamad töölisud said
nõrgemat töötam.² Kui võrelda aga
toiduainete hindu tööpalgaga siin
näeme, et mitte tariifide uhtestamine
ei too kergendust töölistele, ust toi-
duained olid in diselt kallid.

¹ Английская торговля... I, стр. 63

² Г. Погреб, стр. 323

Nii näitus nimu 51 šillingit 4p., lin-
wand 22 šillingit 7p. juu. kunda nä-
itöödun töötas wädalas ainult 7 šil-
lingit 9p. - 8 šillingit 6p.¹

Päraworda kuuib ka mono-
polide ja patentide waotamise ümri-
mus, mis oli uhtestatud absoluut-
lisse uorra ajal. Kodanlus, wähes
uless rahwusliku tööstuse ja waban-
duse pidurit, nõudis ules waotamist.

Niisugune talurahwa ja lin-
na publikute nihtide rahu olukord
uies paratamatult nende wäljaantumis-
teni. Rahutusid algand juba uro-
lutriooni ulöhtul ning wähes, et uro-
lutrioon u too uille niingit paremuse,
uüenus uimmine 17. sajandi 40.-50.
aastal. Salupojad wöitlesid taras-
tamise ja militaritrioonitööde wattu,
mis uies neid täieliku laostumiseni. Lin-
na publikused manid töuras wattu-
panuüuimisele uisau manifestuuri-
des ja itewöites, mille tagajärjel
warras töötute armee.

¹ J. Pognepo, emp. 323

Töötavate maaide, niti
talupoegade, võitlus usplua-
terimise nivendamise vastu.

17. sajandi Inglismaa ajalugu
on tihedalt notud uspluateritava
rahva võitlusega maa, rogunorra kõi-
vikute, metsade, jahipidamis- ja
kalapüügiõiguste ust. Talupoegade
ülestõusud, mis olid notud linna ple-
biiliste rihtide võitlusega, ka aramid
nuruva ora kem, J. da- ja Edela-
Inglismaast.

Talupoegade liikumised
nutses pramiilt enile tavastamine
ja meliratrioonitööd, mille tagajärjel,
jäädes maata, muutunud nad kul-
tuuris. Tavastamine intensiivisus ni-
ti 17. sajandil, nors kapitalistliku su-
hte arenguga nii põllumajanduses kui

na tööstus. Tõrnisid need linnad, mida oli vaja teha ning manufaktuurid, mis nõudsid rohkem villaga varustamist. Inglise talupoegade ümjutamine endast juba ammu võrdsete nõugetalustite ühendusest mar-ri. Differentsummist tagajärjel väheni-ritä elamine jagunemist ekspluatsiooni-
tavalis ja ekspluatsatorlinus elamine: yoman'id, mis olid jõuamad talu-
pojad. Nende võimale liigse arvukaid maata või vähes maaga talupoegi-
cotterid, mis oli määratud riiklana teenima kas privilegieritud nunma-
pidajate või jõuama talumehi majapidamises. Nii nun-mi ka väinutalunni võis olla niikarti copy-
holderis mis ka freeholderis, olu-
valt tema maapidamise õigus-
linust riikundist. Ekspluatsorimise
riikunimine andis tõuun talupoega-
de väljaartumisele, võitlusele ma-
ust ning riiti mal, mis vastuolud
mõisnike ja talupoegade vahel olid
riiti tavavad.

Rahutus ekspluatsorit aval

rahva hulgas algand juba ammu enne sõdantliku revolutsiooni puhumist. 1607. aasta talupoegade ülestõus kuni Inglismaa vahuvõimade, millest osavõtjad nimetasid end ismavõrdelt diigqritus ja levellitius, onutisriisima võitluse sõdus. 1640. aastatel need väljastumised saagenerid. ülestõusjad purustasid tarand, ueldurid marmast undist, ajand uaja tarantatud uajamailu, raiurid mitradis puud ning purustasid isegi mõisnike lamuid ja uinurid nende vara. Huidutatud nende rahutustest andis ülemnoda nadesse summutada uinurte iganguud „mässud“ ja nadeswartasid uogunimised. 1641. aastal uos-tasid talupojad putitriooni panta-mendile, kus waidati kuningas uö-ullinuu agraarpoliitikat, mille u-mängis oli haarata uuni maid ja allutada talupoigi fodaalile nadesandusele. Huid midagi ei uõitud ette rahva raku oluure parandamisus. Anti ainult uoha-

linule valitsusele väär-kiiresti nim-
mutada ülestõusud.

17. sajandil toimunud Ing-
lismaal need militratsioneerid,
niti ida osas, kus viies arvunalt
roid. Siin piiriti kraavide ja tam-
mide abil ühendada maad, et
laiendada külvipinda ja rajaa-
maid. Need maad kuulusid varem
nooguonna ühisele kantsile, kus ta-
lupojad võisid rajatada oma loomi,
raida ühtest jne. Peale militratioo-
neriteid haavarid mõisnikud need
oma valduse, kubats maa-alade
ühise kantsimise. Talupojad astu-
nid alla vastu võlja. Ajavahemikus
1641. - 1643. toimunud rahutused
Ida-Ingliismaa rahukoondades:
Nottinghamshire, Lincolnshire's jne.
Suurimaid ülestõuse oli Prinstonis,
kus osavõtjate arv ulatus 1000-ni.
dõhuti tammisi ja nide. Talu-
pojad tungisid isegi rahukohtusse,
kus viisisid nende arutritud rlt-
nimhed ning nõudsid nende vabas-
tamist. Samuti kelduti täitmast

uigi poolt antud korraldusi.

J. da - Inglismaa 5 naaber-
rahvonnoda, mis olid haaratud üht-
tõunu kerise, ei omanud ihtset
iga juhtivat uskut. „... kodanikud,
talupojad iga plebid ei riinud
noondatult, üldrahvuslikult... talu-
pojad toimusid igas provintis oma
või pääl, naabrus mämmeid talu-
pojad inna kuldurid appi mini-
malt teistele ja repõvart tangrid
iirimeis võitlusel vägede us, mis
enamasti ei nõrdenud ümnenदि-
uigi mämmeite koguhulgant.“¹ Väl-
ja arumised ei toimunud ihtaegselt
ja püüdis ihtne juht. Iga rahv-
onna talupoegade ümumise juhiks
oli kaniikult uigi autoritetsen ko-
halin talupoeg. Ümumise villes-
tatus ja stiihitine iseloom urgendas
kohalikul valitsustel ühtõunu mahka
nuuda.

Talupoegade ümumised

¹ J. Engels, Jansa talupoegade nõda,
lu. 363

Edela - Inglismaal viinivad tundu-
valt ida - Inglismaal taimunud
rahutustest nii oma iseloomult, vor-
milt kui ka talupoegade vastu
võetud repremiooni abinõudest.

Edela - Inglismaa suurem
osa elanikest oli haavatud villan-
üide tootmisel. Nii näitab Glous-
tershire maakonnas tegelik 46,2%
mehelane, vanusega 20-60, a.
põllundusega, ning 53,8% töötajad
villustatud ettevõttes.¹ Siinud möi-
nimel olid huvitatud manufaktuuri-
de arengust ja laiendamist vajer-
maid, mis vajatati hulgaliselt
lambaid, iluimiseks väritöölt manu-
faktuurile uldab teatava hulga
vabade tööliste olemasolu, niisuguste
tööliste olemasolu, mis ühelt poolt on
vabad transpordivahendid ja teiselt poolt
vahendeid, mis on vajalikud selleks,
et ise oma tööjõudu ära kasuta-
da, uldab inimeste olemasolu, mis
võivad vabrikantidega oma tööjõu pal-

¹ C. Apperlych, Экономика Англии ...
imp. 5.

namise rehter kormu leppida, ja
järelmalt vahivandile nõudõigustele
kontrahendina vastu anda.¹

Villatööstuse toodangu langus
pärast töötutkumise ridadest uuri
lõunaid. Kalarii leidnud turustamist,
tööjõudu noondati, kuid toidu ai-
nute hinnad püüsid endiselt kõrgel.
Kõik see oli 1643. aasta väljastu-
miste põhjustel. Edela-Ingliimaal
ilmsõnu suurim oli haaratud
3 suurimat rahukonda: Dorset,
Wiltshire ja Somerset. Süüsed vilja-
vad olud nõimaldandid pidada
uuri lambakarjaj. Kõrnuti lihi-
ajalise undiga ussiteris ka uut "va-
naut", s.t. jätkus maade vana-
aegne rentimine. Nendes rahukonda-
des võinid talupojad vanade tava-
de järgi kantada mulli. Kuid Char-
les I püüas peagi neid õigusi, haa-
ratus oma valdumise uuri maa-aba-
ni, esmärkega neid edasi müüa,
kuningas vajab raha, ust riigikas-

¹ F. Engels, Anti-Dühring, lk. 93.

ra oli tühi. Talupoegade ulati
 nõgukonna maade kantamine. Vaa-
 tama edela-Inglimaa suurte
 rikkustele, ~~mis~~ ~~not~~ trinit rahn
 Hanrikonna hulgas nur 90 vaesid.
 1643. aasta ülestõusnud talupoega-
 de usmängis oli kaarata taas-
 tatud maad, mis varem kuulu-
 rid nõgukonnale, ja anda need jäl-
 legi ühisele kantsule. Suur välja-
 artumine toimus mais, mille võim-
 nusest räägib isegi 3. mai edist.
 11. mail ilmus juba uus, usmängi-
 ti, et talupoegade rahutused nen-
 des rahvondades ei raibu, vaid
 võtavad päev-päevalt uut ning
 suurema ulatuse. Ülestõusjad hä-
 vitanud tarandid ning tungisid
 isegi tarastajate majadesse, võttes
 nende vara. ¹ See oli rahva vartus,
 us kannatan vänga impluateri-
 mise all. Sellist väljapaän lidrid
 rad mõniniult maade õvarõtmisega.
 Lordide koda, oller heidutatud sellist

¹ C. Арехановский, Крестовые войны
 в Америке 1643 г., стр. 135.

laiaulatuslikult ülestõusust, otsustas
 kuningas abinõudiga selle maha suru-
 da. Krahvonõudadele saadeti rõja-
 väesariid kapten Dudlow juhtimisel.
 Arutati 28 artiklet liikumisest osa-
 võtjad, neid saadeti Londoni ja
 nende "riitegu" hakkas autama
 lordide koda. Siis rahvonnõud
 määrati valitsemiseks istuvad inimesed,
 kes olid kohustatud valvama rahva
 vastu järgi. Need inimesed istuvad
 inimesed olid rikkad mõrimehed, ma-
 nufaktuuride omanikud, neid ri-
 dus ühine usmäär - ekspluatatsiooni
 mise riivendamise.

Kui Iida-Inglismaal peeti võit-
 lust peamiselt militratsiooni tööde
 vastu, mis siis mitraõlvimise ära-
 võtmiseks, siis Iida-Inglismaal
 oli see võitlus hoopis riigivastu.
 Siin võideldi tarastajate ja ulpro-
 utariate - pikaldase majandusli-
 ku depressiooni vastu, mis siis väl-
 jani.

Peale 1643. aasta ülestõusu
 mahasurumist Iida-Inglismaal,

vaibused ajutiselt rahutusel rahu-
 us mahusondades, mis puhkesid uue
 hooga. 1645. aasta clubman'ide liikumise
 nime all.

Stiikilini talupoegade liikumise
 ni ennes peaaegu rogu Inglismaal.
 Need olid peamiselt muvatud tavan-
 tamise vastu ning mitra revituumide
 säilitamise eest. Stuuntide diinartia,
 otrides uusi riistlulmu allikaid,
 laiendas oma mitra valduri rogu-
 konna maade arvul, andes neid üm-
 rikkude riikide kantsamises uulise
 tani ut ja lubades neid maa-ala-
 rid tarastada. Selliga riikus ta
 vana mitra vanktamise revituumi,
 kuna tarastatud alal uelati mitu-
 re kojamine ja talupoegade loo-
 made vajatamine. Briti jõuline
 oli väijaartumine Dean'i mitra
 püünonnas.

Prall 1645. aasta Nasby
 lahingut, kus otsustati kuningaga
 rõjaväe saatus, mundus parba-
 mendi rõjavägi b-dela- Inglismaale,
 et kindlustada riik endale tugi-

punut võitluses kuningaga. Õ-dela-
 Inglisea oli muutunud sõja tal-
 lumaas ning lahinguoperatsiooni-
 di tagajärjel di hävinenud viili ja
 laostunud majandus. Sellele vaar-
 nenid uul alanid rünnakid sõdurite
 poolt, mis andis tõuse 1645. aastal
 uulle ülestõusu puhangule, mis on
 tuntud clubman'ide liikumise nime
 all.

Clubman'ide liikumise eesmär-
 giks oli luua omaahtse, mis on
 muinatud sõjavägede poolt toeta-
 vate röövimiste vastu, oma varan-
 duse kaitses. Clubma'ide liikumise
 võimurist kirjutas ingli inglise fi-
 losoof ja ajaloolane Hume, et paljud
 tuhanded ülestõusnud talupojad
 noqunuid Inglisea ni nohtades,
 hävitand kõik ümõrdurid, ullega
 nad nohturid ja ründand armud.¹
 Relvastatud olid nad peamiselt
 kaigastiga, millest on tulnud ka ner-

¹ С. Архангельский, Обширные крыше-
 ноб в эпоху английской революции,
 стр. 349.

de nimeus, kuid mõningad ka
musubiide ja jahipiisnidega.

- Piamises liikumise eelden
oli 3 e.dela- Inglismaa valhronda:
Dorset, Wiltshire ja Somerset. Kuid
peagi laikus ülestõus veel teistem
valhrondadene, ka aratis rohuun
kui 1/4 rogu Inglismaa territooriumist.
Keskuses kujunes Shaftesburgi liin,
kuhu roguunenid liikumise juhid
ning moodustanid staabi. Ülestõu-
nut oravõtjate arv ulatus kümnete
tuhandeteni. Näiteus 3 e.dela- Inglis-
maa valhronnas mais-juunis oli
clubman'ide arv 10000-ni, juulis
tõunis 22000, kuid augustis langis
13000.¹ Peale parlamendi vägede rüa-
õnnestunud operatsiooni, liikumist or-
võtjate arv vähenes. Fairfax'i rõvade
järgi Dorseti ja Wiltshire valhronda-
de clubman'ide juhid arvanid, et nad
võivad 24 tunni jooksul rohuun kutsuda
koorokulle 20000 clubmani.²

¹ С. Архангельский, Описание клубного..., стр. 355.

² Английская буржуазная... стр. 416.

Oma võtmeahela päritolult
 mindanid nad erinevaid rahvarühki.
 Säilinud andmete põhjal moodustanid
 klubman'ide liikumise juhid talupo-
 gade hulgas 41%, vaimulikke 9%,
 aadlikke 9%, sõjaväelasi 14%, kaup-
 mihi ja ettevõtjaid 21%, õpetlasi ja
 ametnikke 5%. Üldtõus omas ka enam
 organiseeritud iseloomu võneldes ulmiste
 talupoegade väljastumistega. Edas-
 pidised tegevuskavad antati ühis-
 tel koostööle. Oli moodustatud ka
 erilised luuruskogad, kes pidid vaen-
 laste tulvust rohkem teatama ja abi
 kutsuma. Väiksemad vaenlaste rünnak-
 ud tuli neil endil vastu võtta. Ko-
 halikud komiteed juhtisid liikumist,
 kutsusid kogu koostööd, kannisid
 ulvi jne. Kuid oma olemuselt oli ta
 isegi stihhiline.

1645. aasta juunis algas
 klubman'ide üldtõus Genifortshini
 rahvonnas. Kuninga väeosa man-
 nides nit läbi, võisid talupoegade
 vana moodustati omavahel, arvult
 15-16 tuhande ettevõtjaga, et vaista

vantaa viinimise est viljaitu ja
oma varanduse ning taimus siigi pea-
letung kuninga võigdile.

Siinmine Gloucestershire ja
Devonshire omas mõnevõra tise il-
loomu. 1640. aastal oli kuningas
andnud vilise tane est f. Wint-
li vambada metraimuni, mis piira-
ti ka taraga, ja nuga viinti koka-
liku elaniku õigust neid vambada.
Siinisi pahamul f. Wintleri varta, es
oli kuningas pooldaja. Ülestõusjad
lõhkusid tarad ning nõudsid
indist õigust ühtestamist. Kohalikes
elanikes olid parlamentide orientat-
siooniga, lootes viimase vaasabil
mureta olukord.

Siin oli ülestõus Walteri
mahurondade. Siinise elanikud
oli kodurõja alguist peale kuningas
pooldaja ja paljud neist olid tema
rõjaväes. Peale mure vaotust Nas-
by otsustati moodustada uus väeosa,
kuid dubman'id nõudsid ülemuse
määramist indist hulgas. Nende
esmärgis si olud mitte kuningas vä-

gedega koos alustada röövimist vaid
vartupridi - nad astuvad välja röövi-
mise vastu.

Üldiselt klubman'id polnud
ei parlamendi ega ka kuningaga pool-
dajad ning piirdrid isegi neid
kahtu vaenuliku pooli üpitada.
Nad astuvad välja omaahtsus röö-
vimise ja vägivalda vastu. Kui
võnuda neda liikumist ulmistega,
nii on ne rohuu komplimentum oma
votriadselt noornult. Parlamendil
õnnestus oma poole meelitada mõ-
nda ühtõunu juhid, kes asutendid
returitus. Peale kuningaga vägede
purenstamist Narky lahingus, muu-
ti parlamendi vägede poole maha
klubman'i'de liikumine ja meelita-
ti riigirahvus igaike, kes noqunib
relv kās noorokule.

1647. aastal taimes parla-
mendi ja rōjavāe vahel lõhenemine.
Päriart Charles I välgavandmist jat-
tarte poole, kuuis parlamendis mille
nirimus rōjavāe edanise raatuse
nohta. Ona kavatseli raata tiuim,

et seal maha nuruda ülestõus, üle-
jäänd aga demobiliseerida, mis ta-
hiti vabariiki revolutsiooniliselt muuts-
tatud sõjaväest. Parlament aga wa-
vates jätkata läbirääkimisi Charles'i
tingimuste üle, millede eeldusel see
võis taas ümberarvutada. Kuid
nada ei muudetud ühe viia. Vaba-
tahtlikult, mis soovisid siin impedit-
sioonid osa võtta, kuidas vähe. Sõ-
javägi, mis domineerivas jõues
elid talupojad, nagu kõrgis kolmes
nures kodanikus revolutsioonis¹, ot-
ustas organisatsioonida vastupanu par-
lamendi vastu teha laiali saa-
ta ilma palga välja maksimista.
Moodustatame sõjaväe nõukoogu, mis
peale majanduslike nimimuste aru-
tati veel oma õiguste ja vabaduste
hindamist, nems võiduga ümberar-
vata. Sõjaväe nõukoogu trines revolüt-
sioonilise sõjaväe nimel ning piirdis
enda väite võtta siiski korralda-
mist veel, demokraatlikul alustel,

¹ Ф. Жуков, Раздумье о Суварову...
стр. 95

rõttumata parlamendist.

Samal ajal liab muut popul-
laarset levellist õpetus. Oma retiaal-
ult koostisult oli see väga mitmeu-
rine rühmitus. Põhiliselt muudusid
nii a linna ja maa väikseodanliud
ümendid, kuid ümdega oli iühinend
na nõige vanumad talupoegade üi-
hid ja linna ulprohtariaat. See
rühmitus onter nis nõige radikaal-
nmas. Nõuti valimisõiguse laiendamist
ning poliitilisi reforme. Levellist üi-
umise juhiks oli f. Kilbura, kes kir-
jutas arvukaid pamflette, väidates
rahva vanut oluorda. Kuid mis
puutus rahvane, nis mõistis ta
selle all ulrõige keemise jõumne
ja ponitriooniga inimesi - kaupmehi,
närilõelini, üm- ja väikseodanliud
jne. Nende taotlused olid finni-
tud „Rahva nõuulippus“.

1949. aastal kuulutati väl-
ja vabamne. Independenddid muut-
nid oma suhtumist levell'idene.
dii tu levell'idega, mis oli vajalin
kodurojas võitluses ümningaga, pol-

nud enam vaja, Cromwell koos inde-
pendentiga valdub diintatunille ning
lulluile väijaartumised on juber
munatud uhtstatud vabariigi van-
tu. 1649. aastal puhkenid ülestou-
nid rõdunite hulgas. Nende lüme-
miste programmi oli „Inglise wa-
be rahva üping“, mis sisaldas demokraat-
line reformide projekt. 11. mail koos-
tati deklaratsioon, kus öeldi, et
tulub taartada rahu ja vabarta-
da maa türannia valitsemise alt.¹
Lulluid nõudnid valimisõiguste lai-
damist. Senini valiti saadimud lin-
nade, alvite, wawonondade järgi,
ii wõitud arwre rahwa arwu, mid
tequlimult olus pidanud saadimud
valima rahwa arwu järgi.² Uue
valimisõiguse nõhant olus saadud
valimistest era wõtta nurum 90 da-
nimist, mid õigusest jäid ilma

¹ J. Nelson, *Republika w kongressse
gheneraale 6 arperre - wae 1649, imp 197*

² Hobart *Memorand 6 gongressu wae
wamperuarae, imp. 32*

allid, kumid, unjund kui in-
und, et pole majandusliku isemiseant.
Samuti olid nad naomanduse säili-
tamise poole. Levellrite ülestõusud
suntli maha.

Nende poliitiline radikalism
kajastas um- ja väimuro-danuse,
jõuua talupoisonna ja isemivati nä-
ritööliste huvi, kuid mitte ulprohtarise-
di talupoegade valuma vihi ma-
jandusliku ja poliitilist maailma-
vaadet. Levellritest waldurid dig-
grid, kes olid töötavate marmide
ideoloogias. Oma olmuselt jäid nad
wodanuse vindajain, sest et ei
piiritud parandada impluaterita-
vate marmide olumorda.

Sidali levellrite ja diggrida
lünnumise mahannumist ei näibunud
rahvused talupoegade ja linna ple-
beiliste kihtide hulgas. Endiselt oli
majandusliku olumord rasur. Kesumise
nivistulungaga inimused olid muutuv-
nud uhviinuis ning need, kes enne
olid uhviinud, on nüüd keanumise
äärel.¹

¹ По nob - лувенинн, муробери и реверсери,
стр 140.

17. sajandi 50. aastatel ar-
gumis landlordide pealtnäg talu-
polgade õigustele. Suurendati un-
ti ning uue maaomise uudumisel
ati talupojad maalt minema.

"Maalt äraajamine" võlas talu-
vel uue juriidiline termin. Meli-
ratsoonitööd jätkurid, mis mõis-
nikud olid endiselt huvitatud
raajamaade ja uulvipinga suurenda-
mist. 29. mail 1649. aastal võt-
ti vastu "Suure roode uueuenduse
akt". Selliga määrati uindlari meli-
ratsoonitööd Ida-Inglimas 6 uulv-
uonnas. Talupojad vastarid uul-
u uulstõusuga, mis mainitud maa-
alal võinid nad rajatada loomi.
Selle uulminuul mõiniku väte, uas-
tarid nad loomapidamise võimalused
raajamaade puudumise tõttu. Terri-
toniaahelt haavarid rood Ida-Ing-
limaal umbes 60000 aarit. oma
alla. uulstõunu uummutamises sa-
diti uia rõjavärsad. 25. mail
1654. aastal anti välja uadus, mis
kaitseb uueuendustööde tuert amist

ja ähvatati nadurikkujaid kar-
mi varustusega. Kuid ne ei heiduta-
nud talupoegi ning võitles tarasta-
mise ja mülratröövitööde vastu jätk-
kus. 26. juunil 1657. aastal anti
välja uus nader, milles nähti ette
niidellax varustamist võrdelt vanema
kriminaalrühmitajaga. Kriivendustöö-
de juhendamises moodustati erilised
kompaniid.

Koolimata suurest repressioo-
nist toimunud indist talupoegade
võitlusid oma õiguste eest nooguon-
na maadele, niti Ida-Ingliismaal.
1660. aastal toimunud linna ple-
biliste rihtide väljastumised, mis
oli sunnitud varu majandusliku
dunorra vastu.

17. sajandi 40. - 50. aastate ta-
lupoegade liikumine ontas pivas
võitlusahelas. Ülestõusud kaarand
territoriaalset null laia ulatuse,
nuid nad olid villutatud ja tü-
hilised. Väljastumine ei kaara-
nud ühvaalguet kõini mahruondi
ja need ei olnud koordineeritud.

Puhunud ühes rahukooslas, vaitus
juba teisel. Ilutõunudel püüdis
aindel programmi ja organisatsioon,
mille järgi olens pildanud juhi-
duma liikumise. Sihti aga olid
isikute liikumiste usmärkeid ri-
nevad.

Salupõigade difunktsioniri-
ni ekspluatatsioon ja ekspluataa-
tionuus narmis, si võimalda-
nud talupõigade ühtse teoime
väljaõutumise, millest oli tingitud
ka ilutõunu nõuus. Demokraatlikud
jõud olid veel nõrgad, et vastu
panna töösturi- monopolistide
ja suurmaomaniku huvidele, us-
muundand maavalduuri delin-
ventide, piiskoppide ja kuninga-
maade miingi arvel.

Liikumine talupõigade ilus-
tõunud si saad anda miingid tö-
riid tulemisi. Salupõigade
ilutõunudel saab edasi olla ainult
nt juhul, kui nad on ühendatud
töölise ilutõunudega ja kui töö-
lised talupõigade ilutõunu juhi-

Diggerid kui töötavate
masside ideoloogid.

Diggerid, valdunud levelle-
rite liikumisest, pugeldavad linna
puberiliste ja nälga elamine vaene-
male riikide huve ning nende välja-
astumisteks olid, "... selle klassi is-
rivaad liikumised, kes olid kaasa-
aegu proletariaadi enam-vähem
väljakujuunenud eluajaks." ¹ Nad
astuvad nende vaitses välja, kes
pidid töötama teistele madala
töötasu eest ning masside maa-
valdajale renti. ² Diggerite liikumise

¹ F. Engels, Anti-Dühring, lk. 16-17.

² B. Campanus, Frankreichs Menschen, emp. 332

usmängis oli naomandi kaotamine ja ismajärjekorras maa riik, sest ... maa on loodud selle jaoks, et see muutuks kõigi eluliste hüvede võrkuvõrdlinnuse riikluse, vaatamata inimestele ning mitte miingis ega orjus. "1 Diggrite võrdustamise teooriat võib mõne-võrra kitsendada võrdustava kommunismiga "... mis nõudis inimestliku võrdust kõigile võrkuvõrdlinnusele ja selle tunnustamist normaalsena ka kodanlikele maailmale. See jätkub jumalate võrdust kodanlike võrdust ja osalt isegi varanduse võrdust. Aadli võrdustuse muutmise talupoegadega, patriiitide ja usõigustatud kodanike võrdustuse muutmise plebiididega... "2

Siitade naomandit, mis nende arvates oli varem allinud, lähenid nad oma vaadetele primitiivse võrdustava kommunismile. Nende arvates

¹ D. Yunemenu, Uzfannu namfrenu, emp. 112

² F. Engh, Sama talupoegade sõda, lk. 313

tes raomandus maale tekkis oma-
 rannapiiudlike inimeste, landlordide
 läbi, kes maa röövimisega muutrid
 selle raomandus. Kuid F. Engels
 oma teos „Anti-Dühring“ ütleb: „Bra-
 omandus ei astu üldse ajalukku
 mingisuguse röövimise ja vägivalda
 tulemusena... Kõinjal, kes rünnab
 raomandus, taimeb see muutunud
 tootmis- ja vahetusrihete tõttu, toot-
 mise tootmise ja täiendamine roodur-
 tamise huvides, järelkult majandus-
 lise põhjustel. Vägivald ei itenda
 rünnab mitte mingit osa. On ju ul-
 ge, et raomanduse institutsioon peab
 juba eksistima, enne kui röövel
 saab omastada võõra vara, et vä-
 givald võib üll muuta varanduse
 valdajat, kuid ei saa luua raoman-
 duse üli niingust.“¹ Suga man-
 ristlike õpetus ünnab iimber dig-
 quiti vaated raomanduse teeni-
 misle, kuid hinnatar on see, et
 nad nägid raomandis iihiskonna

¹ F. Engels, „Anti-Dühring“, lk. 142-143.

nõige pahade põhjust. Nii saabni diggerite liikumise ümärqius ihi-omandi rühelstamine maale ja tuma rixustale. Oma ümärni piiidrid nad saavutada rahulikul tul, ilma ulvatatud ülestõunta. Väime quupp inimene pidi haavama nõgu-nonna maad ning alustama selle harimist. Nad lootrid, et nende usujute järgub arvukalt rühimuid ning isgi varandaid talupoegi ja mõisnikke, kes liituvad vastiga. Sel tul loodeti üna ideaalne kommu-nistlik ihiokond, kes puudub impluaterimine ja naomandus, kes valitseb üldine heaolu. Siin lähevad diggerite ja levellerite vaated täielikult lah-ku. Kui levellerid pooldavad naoman-duse säilimist, siis diggerid nägid selle hävitamist. Levellerid olid üna- ja väimekodanliku hviide waitjad üna diggerid oma vaadetelt wajas-tarid impluateritavate ülanide nõu-duid.

Esmaordult toimus diggerite väljaarumine 1607. aastal nende

aru koos laste ja naistega ulatus
3 tuhandeni.¹ Suistõrjutult oli dig-
gerite liikumine peale vabariigi uh-
testamist, sest uus riigivõrd ei and-
nud soovitud roquonna maid ta-
gari talupoegade ihsim vanituse.

8. aprillil 1649. aastal mõni-
nimmend inimest Surrey valdusonnast,
mis asus Londoni lähedal ja mis
oli aruvalt väinid talupoigi, an-
nid St. George'i ringile, et alusta-
da ihsilt roquonna maade havi-
mist. Nad olid vauntatud labi-
dati ja köblastega ning nende pri-
mitiivsete põllutööstadega alusta-
rid maa kavamist, et hiljem mü-
vata nia vilja. Sellest on pärit
ka nende nimetus - vaerajad. Mõne
päeva pärast ihsinid diggeritega
uul müla uhvitut. Liikumise juhti-
dus olid W. Everard, endine sõdur,
kes tagandati armust oma radikaal-
sete vaadete pärast ja J. Winstanley,

¹ С. Архангуровский, Вспышки и
борьба с ними в массе в нараве англійской
революции, стр. 162

us oma arvunats pamphletides an-
dis liikumise ideoloogilise muina
ja programmi.

Diggerite väljastumine,
vaatamata tema rahuliku iselo-
mule, kutsus eni hirmu kohaline
landlordide ja jõuati talupoega-
de hulgas, kes pöördusid abipalve-
ga valitsuse poole, et viimane aitaks
nummutada väljastumist. 19. aprill-
il kindral Fairfaxi juhtimisel sa-
diti sõdurid St. George'i ringile.
Diggerid ei araldanud mingit vastu-
panu ja pagenid metsa. Pärgmisel
päeval kutsuti Everard ja Winsten-
ley kindral Fairfaxi juurde. Koogu
kõneline kumel misid nad kaitud
peaga näidatus ullega kindrali sa-
maläärust nendiga.¹ Sigelikult ekspua-
teritavad niid olid kohustatud
pallantatud peaga nisma varandu-
selt jõuama ja avaralt kõrgema
inim us. Nad entarid diggerite lii-

¹ Монро, Меморюе американоу
революцион, emp. 267.

rumise wawa ja usmängid, taonita-
des väljaartumise rahuliku iseloomu.

Winstenley oma pamflettilises
analüüsis diggiti väljaartumist
ning väidab, et wawamised wogu-
nonna maadil väärivad rääkimist
wogu maal; mõned üidavad heas, tei-
sed laidavad; ühed on miie rõbrad,
us hiarneliga näwad, et miie töö
väärub tänu ja hinnangu, miie ta-
hame kindlustada rahu, teised, us
on miie vaenlased, laimavad meid,
nagu taharime miie tugurdada
oma jõude allus, et astuda wõit-
lisku teistega.¹ Siin piütakse näi-
data, et hoolimata walitswa klassi
halwast mhtumist diggiti, üi-
dub riiski inimene, us üidavad
heas St. George'i ringul toimunud
wogunonna maade haurimise, ust
miie lib ja miie riikused ning
kõiku mida me omame muutub rah-
va omandis.² Siit ilmneb dig-

¹ D. Winstenley, Угбрасиуи памфлетти,
стр. 103-104

² samas, lk. 107.

grite võrdustamise idee - rõnu, mida annab maa, jaotatav ko-
 guonna liikumisel vahel. Pamfletis
 „Londoni linnale ja armule“ kir-
 jeldab ta töötavate nainide raskest
 olusorda ning kutsub rahvast uuesti
 kaavamale kogunonna maid. Sama
 arvates vana inimene on samam-
 gune õigus maa kui rikkalgi.¹

1649. aasta suvel digge-
 rid jäitavad kogunonna maa de-
 karimist Surrey rahvonnas, hoodi-
 mata kohaliku maavaldajate land-
 lordide ja feeholdrite arvustele
 vahelngamistele. 1649. aasta 9. juu-
 nil saatis valitsus nia uued rõdu-
 rite salgad ning algasid liikumi-
 nt oravõtjate karistamised. Iis
 diggrite autorite rõdurite poolt,
 teda püüati, talt võeti rõivad ja
 toidutagavarad ning põlleti ka-
 ta lumaja.²

Samamugund kogunonna

¹ K. Linn, Arhhiivikar pöördumine, emp. 94

² Arhhiivikar Sünnuajana... I, emp. 323.

maade iisunudmise katsed liidrid
ant veel Northamptonshire'is ja Ken-
tis, kus diggerite arv ulatus 1000 ja
nende hulgas oli ka jõukamaid
talupoegi, kes olid oma maad ilma
jäädud. Siin pöördunud nad siigi
riiginõuroogu poole palvega kindlus-
tada neile iisuhantud maa. Kuid
riiginõuroogu võttis nad nohtuliku
vastusele. Oma ulatuselt väiksemad
väljaartumised olid Buckinghamshire'is,
Berushire'is, Huntingdonshire'is, Glou-
stershire'is, Bedfordshire'is ja Lancashire'
is.

Ajovahemikus 1650-1651. toi-
munid need väljaartumised, mis
jäid ka miinartens. dümumiste ma-
hanummine oli palju raskem. Dig-
gerid püüdi kohapeal, millest võtsid
osa ka vaimulikud, kes oma pühä-
duse ja vagaduse marmi taga var-
janid õhust ja viha lihtrahva vastu.
Kaitstud diggerid kavatsi nohtumise,
kus niidistati neid võõra oman-
diõiguse rikkumise pärast ring mäa-
rati murd trahvid. Diggerid

pöördunud palvega parlamendi
 poole, et viimane abistaks neid ja lu-
 bans vastel nr. „nooremal venda-
 del“, kes aitavad vaasa kuningavõi-
 mu kukutamisele, ilus kindla röövis
 kogukonna maa. Winstanley arvas
 avalikult esphatereitava rahva koit-
 nus välja, väidates nende õigust ul-
 lile maaile. Maa peab mil almas
 ühine, samuti ka kogu maa riik
 ja lib. Sel juhul pole milt vaja
 waduri, et vanglata ja piitsaga muu-
 ta üks inimene teise ojaas.¹ Ja loo-
 dab, et, et varsti tuleb aeg, kus
 kõik inimesed vabatahtlikult anna-
 vad maa ja wawanduse ühikonnale.²
 Seon maa ühimumuga ta näitab, et
 avaraja landlord mitte ainult ei
 kaawanud maa enda wätte, waid
 pani ka alus monarhiale, mis muu-
 tus vähemuse võimutsemise vahendiks
 enamuse üle. Monarhia langemise
 pidi diggrite awats järgneva põh-

¹ В. Степановский, Мунотенни - иголок комму-
 низма 6. Вилковой ариининой публ., стр. 55
² Г. Холоревскому, Суберрпн и ариининая публю-
 ции, стр. 26

jalin sotsiaalne pöör: maa isavõrd-
ne jaotus ja mullaapiidajate-
aadli ja kodanuse - erõiguste kao-
tamine. Igasüks võib maad omada
vaid niipalju, kuipalju on vaja ul-
le abil elatamiseks. Kõiki peavad
ühtmoodi töötama, omama ühepalju
varandust ja ühesugused õigused.

1651. aastal lõpuks olid kõik
diggrite liikumised maha surutud.
Võitlus toimus ainult ideoloogilisel
rindel.

Diggrite nõuded õnnestunud kapi-
talistliku ühiskonda, kuna nad
taotlejad varanduse võrdustamist ja
suga põlved tolle aja valitseva klas-
si huvide nõuetele vastatud nende nõu-
tega.

J. Winstanley, kelle nimi on
tänapäevast meelde meelde diggrite liikumisega,
oli tolla aja Inglismaa ühiskonna-
korra teerõõru. Ta andis diggrite
liikumisele ideoloogilise muudatuse,
protestis noorusaasta maade anasta-
mise vastu aadlike poolt, kes olid
võltsid ahumad kui indiaid po. da. alid.

need anartajad ajasid nooguonna
ihsikarjameile nii palju varilooni,
et varem inimesel polnud kunnil var-
jatada isegi ihte uhma. Samu-
ti protestis ta kuningaga, viiruu- ja
vabalt va aadlimaadu miisigi
vartu, mis tõukas rahva veel uu-
rmanu ojuum. Winstanley näitas,
et inimesed olid loodud jumala
poollt vabadus ja võrditus. Mit-
te keegi ei ole loodud nullus, et
valitseda teise inimese üle ja mit-
te keegi ei saanud õiguse tarasta-
da maad, muutes selle oma omar-
dis.¹

Sa oli põhit kaupmehi pe-
noonnart ja kuni kodurõja algu-
uni oli ta Londonis väikekaupmehi.
Laostunud revolutsiooni ajal, lahkus
linnart ja siirdus maale. Nähes siin
därmise viitnenni viidud uhvistit,
artub ta aktiivult nende waitum välja,
saades diggerite ideoloogias ja juhiks.
Peale kuningarõimu kumutamist Wim-

¹ А. Н. Мухоморов. Буржуазизм... I, стр. 288.

tanley pöördub uugu impluanteeritava
rahva nimel Cromwelli poole, et no-
gunonna maad antaks rahvale ta-
gari. Seda ei mõistnud, et viimane
on nõudnud huvide vaitsja ja implua-
teeritava klami taastused jäävad
talle võõras. Hävitades monarkia,
ei saanud vabadeks mitte uugu ing-
lise rahvas, ainult väike osa - implua-
taatoriu klam. Winstanley teoreed
peegeldavad talupoegade ja unni-
nud ulpoltariiaadi vastu rihtide
eeturi ja looturi. ¹ Sama tähtsam an-
tioon, mis ilmus peale diggerite lii-
kumise maharuumist 1652. aastal,
on "Vabadele vabadus". Siin on antud
ideaalne vabariigi projekt, mis põ-
hines järgmistele demokraatlikule print-
siipidele: üldine valimisõigus, iga-
aastane valimised parlamenti ning
kõigi ametiisikute valimised riik-
konda ja mahuonda; vastu imi-
miste valimised iihikondlikule ame-
tiisikutele; maarendi tihistamine,

¹ C. Apxarrensouii, Hoboe üggenue cou-
turusii T. Yurvenurusu, imp. 132-133

ühiskondliku koelide loomine laste õpetamiseks. Kanada radude täielik purustamine ja uue radusandluse loomine, vastavalt uue riigi ühiskondlikule nõutule. Nende punktide alusel piirdrid diggerid luua peale kogunonna maade kaavamise, mis pidi toimuma rahulikul tul, ilma ulvastatud ülestõusuta, demonaatliku vabariigi, kus on küll väike-koostmine, kuid vaba maa wantamine. Winstonley oma „Vabaduse radus“ vajatab utopiliselt sotsialismi printsipte. „Maa“ riigutandid diggerid, pöördudes maomanike poole, „si loodud selle usmängiga, et tui alustati tui lordinde, aga tui tui ojadens, märtens, hülkumitus. Ta oli loodud selle, et oleks ühises varaidans kõigile, vaatamata isirule.“¹

Kogunonna maade kaavamisega pidi alustama, nende plaanide nõhant, väike grupp inimesi, nagu me nägime Surrey mahusonnas, kus

¹ Antropoloogiline Sünniõiguse... II, emp. 172

oma armujuga innustam tuis järg-
nema. Maa ühiskonna omandis muut-
misega loodeti jõudvat ideaalse
riiginorda - kommunistliku ühiskonda.

"Kuid marxismil ja uue bolshevikul
pole midagi uhist säärast võrdus-
tavalt "kommunistidiga." ¹

Selles ühiskonnas on tootmine
individuaalne, mida toetavad val-
di puuonnad, s.t. säilivad väike-
talumajandid, kuid naomandus
maale puudub. Saadud produktid
peigutatame ühiskonna kadudesse,
mida eribatame kõinjal, nii maale
kui ka linna, kust kogunonna liikmed
saavad vajalikul hulgal toitu ja
rüeluid. Kui keegi võtab aga laost
rohum kui talle vaja läheb, siis mi-
nise korral tehakse talle noomitus
ning võduvatel juhtudel juba varis-
tatame. Kes aga juhtub tuis oman-
dit võtma, langub varistuse alla kui
rügiruter. ²

¹ J. V. Stalin, Teord 13. n., lk. 114

² D. Yusvenenru, emp. 258.

Töö peab muutuma iga
inimese kõige inimese kohustus, ning
keegi ei tohi elada teise inimese töö-
vaarast. Kes tahab rüüa, see peab ka
töötama. Igale perenonnale antakse
teatavad töönormid ning nende täit-
mist jälgivad rahva poolt valitud
inimesed. Normide mittetäitmise kor-
ral ulgitatakse põhjus, miks on jää-
nud töö tegemata ning kui on see
olnud nihilistlik, langeb inimese varistuse
alle kui isidanim, kes piinab elatu-
da teise töövaarast.

Sellel viisil ühiskonnas eris-
teb ka riigikorrad. Kuid peendub
niisugune valitus, mis muudab „va-
nemad vennad“ st. rikkamad,
maa omanikusse aga „nooremad“ -
nende vajadus. Kuningavõime sur-
radus andlus - see on ahnus, mis
valitseb inimeste sidamises, mis muu-
dab ühe venna valitsejaks maa ja
teise venna üle.¹ Uus riigikorrad on
demokraatlik, kus kõik ametnikud

¹ D. Yurimov, emp. 229-230.

on rahva poolt valitud. Valimisõiguse omavad kodanikud, kes on saanud 20 aastat, olla valitud - aga 40 aastat. Mõnes ametnikus soovitas ta valida neid inimesi, kes varum kannatavad kõige suurema rõhumise all, kuna nad paremini kaitsuvad ekspluatatorliku klasside huvi, kuid ka samuti neid, kes võivad osavõetud, riskides oma eluga.

Diggerite ideades rüügis puudub raha, sest inimesed saavad taruda kõik produktid. Selles raha puudumisega puudub ka kaubandus. Teise inimese ekspluatatsioonist keeldumise asemel vangistusega saagu võtta mingi tehingut. Kui keegi tahab vabatahtlikult teisele person-nali appi, et aidata, ei toeta teda võõra tööjõu ekspluatatsiooniga. Kaubandus diggerite arvates viis rikkumise ja vaenule ning tekitab vaesumise. Kes piinab aga tulevast inimesest teiselt mullitada töö, et saada produkt, või nimetada maa 'omanik', näeb kohe järgi vabaduse ja mõis-

tetame aartam sunnitööle. Suurt
tähelepanu pööratakse haridusele. Iga
kodaniku on kohustatud koolis käima,
kus ta saab üldise hariduse, õppides
keeli, ajalugu, käsitööd ja tehnikat.
Rõhku pannakse ka muusikale, kera-
tikule ja vanimale aurtamiselle. Ko-
ogu õpetus koolis on seotud praktika-
ga. Peale kooli täiendavad noorm-
hid end uue praktiliselt meistrite
juures, kus nad saavad vartava
rihariduse. Rahva haridusliku
taarime tõstmises toimuvad igal
nädalal itevanded traditsioonil
tumadel, samuti tehakse seal ka
võimvõtteid moodunud nädalate riind-
miste. Niiingute loengute läbi-
viijatus on viltised ametnikud, u-
da rahvas valib endi hulqart ühes
aartam.

Vabariigis puudub riik ja
vaimulikuud, mis mõlemad on ri-
gis teatud valitsemisorganid, mis
aitavad sunnigarõimude riindlenda-
da. Winstenley oma teos ütleb
riimber vaimuliku jutlustuse sunnin-

gast, kes on ka ühtlasi kirikupreester ja
õiguste kaitsja. Tema „õiglane“ va-
litus tähendab „õiglast“ väike kõigile.
Kuid inimene on loodud võrdelt va-
badeks ning keegi pole sellis loodud,
et kantsuda.¹ Digrite avatus on nii
vaimulikud kui ka kuningas rahvale
vaenlane ja vald on ka nende õpe-
tusid jumalast, tervast ja põrgust.
Kõik need fantastilised kujutlused
Winstanley avatus on teinud sellest,
et rahvas, alles harimatu, ei suuda
mõista teda ümbritsevat maailma
ega tema loodusnähtusi. Vaimulik-
nud, kantsuda seda, misendavad
rahvale usu, et jumala poole po-
u inimene loodud võrdne, vaid
võratus, kes on „vanemad vennad“
ja omad maa ning riikud ja
„nooremad vennad“, kes peavad nile
unulvalt alluma, miis oma tööjõu-
du. Sellise õpetusega kindlustavad
nad endale õiguse maa ja tema
riikustele, mis Inglise kuningriigis

¹ D. Muremuremu, emp. 13.

kaitses ühelt korraldus, viis ja
anne naomandit, ajartades rah-
vast. Kõin nad ümber olid välja
antud selle, et rüvendada erpua-
terimist. Kuid diggrid ei eita
jumala olumaru. Nende avatus ta
ei eristeni nagu mõni valitsija - tirann,
vaid ta ilab rogu looduse ja inime-
n ningis. Looduse tunnetamine tähenda-
ta jumala tööd, kui tunnetada seda
tööd, tähendab tunnetada jumalat
ennast, et jumal on igas nähtavas
asjas ja ukas. Nad liikuavad
ümber vaimulise väite „nooremist“
ja „vanemist“ ümberdast, et nii
ohus nende avatus jumal olud
ideoloogiline - andes ühelt rikkusid
ja muutis tise tema orjans, vaid nad
unuvad teda kui muut ja õiglast
vaimu.

Administratiivne ümber
on linnaring ühe järgi rahvonnad.
Teal eristub üldine nõuogu,
mis noornib rahvustunike, rõdureist,

¹ Г. Соколов, стр. 35.

tööjäreleandajate Riigi kassiterit
vul parlament, vabariikliku ministerium,
politseiülem ja armu.¹

färlvaatajad valitakse
ühem aastas. Nad kontrollivad
iikihonddikku ladedid ja töönormide
täitmist. Võtavad vastutuse iikuid,
ku ngavad tista rahuliku uu, jät-
givad nooru tööd meistrite juures
ning munavad abi perondadene,
ku nda vajatare.² färlvaatajail
on millaltri nured kohustused, mt
nad valvavad majandusliku rahuli-
ku auku järel, töönormide täit-
mist. Nad hindlevavad põlluma-
jandus- ja näitöösaaduste laarumi-
ku iikihonddikku ladedene. Nida
parenni töötatare, nda suuremaid
riikuri roqutatare.

Kiiltalt tähta roha onavad
postiiikmad, nda on igas linnas
& krahvondades on nad kohustatud
iga muu saatma tiatid pealinna.

¹ O. Muremeru, emp. 258

² samas, lk. 264

Kui milin kindlusi pole alnud, siis teatakse, et vastava rahvonnas valitseb rahu ja rord. Põrsiilem märgib kindlused üle. Kui uskil valitseb nälg või ähvardab vaenlane vallaltungi oht, siis organiseerit ta abiamise.¹

Ka röödud eksiteerivad tuulvas ihihonnas, uda valitann rahva poolt ning nad on kohustatud valvama rahu järgi. Vaenlane vallaltungi või ülestõusu korral on nad kohustatud oma jõu muutama ülle vartu. Armeu koosseis 2 osast: valitsev armeu ja võitlev armeu. Valitsev armeu valitann rahu ajal us jälgib rahu säilitamist ja raudumumini. Võitlev armeu jaguneb omauorda vahes: 1) mis on muuatud välivaenlane vartu, us tahab haarata maa ja ojarada rahva, 2) mis on muuatud sisevaenlane vartu. Digquid on valvad vaenlane vallaltungi puhul ning

¹ D. Yurimannu, emp. 303

vandavad iga rahuturi riiemad. Kuid need rahutused arvavad nad kaudu at uohu peale kommunistliku iihiskonna uhtustamist, uht uus riigikord peab kindlustama uogu inglise rahvale heaolu. Siin ei ualitseks ekspluaterimist ning uuga langete uälja ekspluaterijate ja ekspluateritavate vaheline uõitlus. Kõige uuimaid radurikuumini arvavad nad uuivat töönormide täitmisega. Kui aga iga inimene saab auu oma uohustustest iihiskonnas, siis langete uälja uhtumine tööne uälja ja jääb järeki ainult uälisuuantark ont.

Nüüguure ideaalne iihiskonna loomist näuavad nad lähemas tuleuikus, uus ekspluaterimist uaba inglise rahvas loob oma hulgist tuu-uuiku. Winstanley uäidab, et uõie uäägiuad uabaduust, uuid uähe on inimeu, us tequtseuad uabaduust heem.¹

Digquid oma ideoloogias uajantark 17. sajandi inglise eksplu-

¹ K. Lurr, emp. 95.

teritava rahva muldile ja loetuni.
Olguigi, et nles on utopistliku muund,
on nlll teaga uus ja julge retialist-
lik mõte. Nende suur viiga seisub
nlls, et nad ütavad revolutsiooni
ja tahtid võtada iluiminenut
kommunistlikku ihiinonda rahuli-
kul tul. Winstanley väljendas kau-
ni naiivset lootust, et Cromwell, tee-
tudis ahnelu uodantunle ja aadliku-
maasomaniku põhimarile, annab maa
rahvale. Nad olid uue uorra vä-
givaldn uhtestamis vartu ning loot-
nid, et tuleb aeg, kus spekulantid
delt maasomanikud, kus organisuri-
nid oma majapidamise kapita-
listliku undisistumil ja palgatöö
ekspluatatsioonil põhimõttel, ise
maart loetuvad, nõvaldavad ta-
rad, annavad maa ihiinanta-
mises, liituvad vabatahtlikult
nõvigi vartu ja rõhututega, mis tule
lõpu tiranniale. Kuid nad ei näi-
nud, et ekspluataatorite ja eksplua-
teritavate huvid ei saa kunagi
olla ihiised ning rahulikult tul ilu-

mine ühest inehinnavormist teise pole võimalik. Suga nende ideaal-
 us inehinnas rääkivad vanad
 enpudatavolinud elanid. Tema
 rõhujate elanideta saab alles rää-
 kida tõelist kommunismist. Kom-
 munism on selline inehinnollu uord
 ".... kus pole enam mingid elani-
 vahendid, mingid mureid indivi-
 duaalsete statusvahendite pärast
 ja kus igaüks võib rääkida
 tõelist inimlikult vabadust,
 elust, mis on tunnetatud looduse-
 dentega."¹

Diggrite liikumise liiva-
 saamise põhjendus oli nende poliiti-
 tiline madal tarv ning välgavaru-
 mise stühiisus. Nende ideed ei saa-
 nud marrivõitluse ideedus, sest niit-
 toimunud vötriaalre diferentsrumi-
 ne tagajärjel tekkis erinev rühma-
 mine kalupölgade nimimuse. Va-
 litus ondas karmi repressiooni dig-
 grite vastu, mille tagajärjel nad

¹ F. Engels, Anti-Dühring, lk. 101-102.

pidid taanduma. Nende ideede utopiiline iseloom taustas ilmninud ulvatatud ilustõunle.

Ajaloolisus tähtsus oli nende võitlus feodalismi täieliku purustamise eest. Artudes välja varade rihtsustamise loomingu all nad tegelikult puhastavad teid vambanduse ja kapitalistliku riigiehituse.

Põhiliselt diggrite ja nende juuri Winstonley tragöödia riisimisel, et nad ei mõistnud ega võinud mõista 17. sajandil seda, et nende võitlus oli pandud riindlad püüde. Oma jutuvajamises sama kirjanduse & Ludwigiga Stalin ütles: "... iga uus põlvkond elab üht teatavat tingimust, mis juba valmis kujul olemas on selle põlvkonna riindimise momendil. ja need inimesed on midagi väär ainult riivõrd, riivõrd nad omavad neist tingimustest aru saada, aru saada, kuidas neid muuta. Kui nad neist tingimustest aru ei

raa ja tahavad need tingimusi muu-
ta vastavalt oma fantaasidele, nii
satuivad need inimesed Don Quijote
olurõrda. "1

Winstanley püüdis rohuem a-
gutsida, kui vastavad ajaloolised
tingimused lubarid ning vastas-
teavõrdus võitluses ajaloolise para-
tamatusiga. Olguqi, et ta pühen das
oma elu võitluses tõe, õiguse ja
mure, kommunistliku korra kehtestamine
est, jäi ta tõelist kommunistlikult
õpetust veel kaugelt maha, kuid
niski aratas ta rahvamasside võitlusele
ekspluatatsioonide vastu.

1. K. Stalin, Teosed 13. v. lk 102.

döppröna.

17. sajandil ilmnes Inglismaal kapitalistlike riikide areng nii tööstuses kui ka põllumajanduses. Koor sellega kasvav ja tugevnes murradul, uskontas usdanluse liitlanus nende ühise usmängi tõttu - kaarata võim ning muuta Inglismaa usinõlli- nuss kapitalistlikus maas.

Monarhitliku kora kumita- misega ja vabariigi rihtsamisega, loetrid uspluateritavad rahvamaad oma poliitiliste õiguste laiendamist ja majandusliku elu parandamist. Hoigu revolutsiooni käigus itendanid niõkaltui tähtsat osa töötav rahvas- talupojad ja linna plebeilised rihid, niid need demokraatlikud elemendid olid veel väga nõrgad, et kaara- ta revolutsiooniline juhtimine omra kät-

te. Seda nõrku võib rühkida rüh-
liga, et 1) Inghimaal ei existeri-
nud veel proletariaati kui klassi,
2) talupojad ei moodustanud üht-
set territuuri, vaid diferentseerumise
tagajärjel jagunuid 2 vaerulikus klas-
siks - ekspluatatorivass ja eksplua-
taatorlikus, 3) püüdis ühtne liit
linna publikliste rihtide ja talupo-
gade vahel, 4) revolutsiooni väiguks
püüdis partii, mis alles olnud nur-
ravass ja juhtivass jõuks, 5) eksplua-
torivaste rihtide poliitiline nõrkus.
Kodanlus wantas töötavaid massi
võitlusevahendiks oma võimu kindlus-
tamiseks.

Kõrgu nõrkusega lassis oma
vanungaga töötavate masside õlga-
del. Et parandada finants-olukor-
da ja saada uusi rihtulikke,
alles nurundas valitsus wassu
ja ühtestas wa uusi massi. Sõja
tagajärjel oli paljudes rahwusenda-
des hävinenud vili ja maad äh-
vardas walg. Töötute massi nurkus
manufaktuuritööd arvu langungaga.

Kultustatid vabariik ei toonud er-
gendist impluataatorile korale,
sui oli ainult uus impluaterimise
norm arundunud tuisega. Nüriquni
vare oluord mis laiad töötavad
marrid väljantumisteni. Keid oma
isloomult olid nad stihitised ja
summutati rojavai abil. Töötava-
te marride ideoloogi väljendajas
uujunrid digquid, kellede esovärqin
oli ideaalne iihisnonda — kommunismi-
uhtestamine. Nende liikumise juhi,
Winstanley, õpetus oli oma isloomult
utopistlik rotrialism. Selle rohant
ilminex uude iihisnonda pidi coi-
muna rahulikult tul, ilma relvate-
tud iihitõunta. Erinevalt teades-
linant rotrialismist püstitas utopist-
liku rotrialismi teooria iihisnonda
imbrehitamise plaanid tahes iihis-
nonda vaalus elus ja starruõit-
lusis iga mõistnud ajaloolis onen-
qis materiaalse elutingimuste esma-
järgulisit tähtsust. Alles marxismi-
uninimi starruud ~~muutid~~ oma
õpetusiga muutrid rotrialismi utopiast

uadum, näidates, et tõeline kommunistlik on niisugune "... inihõond a) kus ei ole tootmisvõimete ja vahendite omandust, vaid on inihõondlik, kollektiivne omand; b) kus ei ole ühe isiku riigivõimu, vaid on töötuse ja põllumajanduse alal töötajad, kes ise juhtivad oma majanduslikku tegevust töörahva vaba aotriatrisoonina; c) kus plaani järgi organiseeritud rahvamajandus baseerub kõrgel tehnikal niisugusti töötuses nii ka põllumajanduses; d) kus ei ole vahetolu linna ja maa vahel, töötuse ja põllumajanduse vahel; e) kus saadused jaotatakse vanaaegse prantsuse kommunistide põhimõtete järgi: " igaühel tema võimete kohaselt, igaühel tema tahtedega järgi"; f) kus uadused ja kunstid on riiklalt roodsad tingimused, et saavutada täielikku õitsengut; g) kus inimene, vaba kunst liivatini päevast ja vajadusest " maailma vägivateli" mult mooda olla, saab tõeliselt vabana. "1

¹ J. Stalin, Teord 10a, lk. 130-131.

Kaamtatud kirjandus

1. Marx K. Niinimitatud riialguse anu-
mutatsioon. Kapital I k., Tal-
lin 1953, lk. 621-660.
2. Энгельс Ф. Развитие социализма
от утопии к науке. К. Маркс
Ф. Энгельс, Избранные произведения
т. II, М. 1949, стр. 83-145.
3. Engels F. Jaura talupoegade riida.
K. Marx, F. Engels, Valitud wo-
rdid II, T. 1937, lk. 289-365
4. Engels F. Anti-Dühring, T. 1954.
5. Lenin N. I. Potnia aldemokraatia
agraarprogramm 1905-1907.
avatal toimunud erimes. Vene
revolutsiooni, Teord 13. k.
lk. 191-383, T. 1953.
6. Lenin N. I. Kapitalismi arennine Vene-
maal, Teord 3 k. T. 1950, lk. 1-511.
7. Lenin, N. I. Valimisevõimade põhimõt-
telised niinimused, Teord 17 k. T. 1953.
lk. 352-376.

8. Stalin J. V. putrajamini amurina
töölise nimel delegatsiooniga. Teond 10 n., J. 1950, n. 91-144
 9. Stalin J. V. putrajamini rassa kirjani
nime E. Ludwigiga, Teond
13 n., J. 1950, n. 100-120.
 10. Stalin J. V. leninismi nimimuri, J. 1952.
 11. Stalin J. V. Maanin ja kultuuride
nimimund, J. 1953.
 12. Stalin J. V. Iserialismi majandusprobleemid
NSV diides, J. 1953.
-
1. Архангельский С. И. (= Архангельское за-
конодательство), Архангельское
законодательство в английской
республике, М.-Л. 1935-1940.
 2. Новая история в документах и
материалах, вып. I. 1934.
 3. Роджерс Г. (= Г. Роджерс) История
труда и заработной пла-
ты в Англии с XIII по XIX вв.
М. 1899.
 4. Чинетини Д. (= Д. Чинетини) Изб-
ранные памфлеты, М.-Л. 1950.

1. Английская буржуазная революция
xiii и ii, ii (= Английская
буржуазная), М. 1954.
2. Архангельский с.и. Английская
кристианство и по краине
в революции 40-50 и xvii вна.
Учебни записки Горьковского
Государственного Университета,
вып. 13, Горький 1947.
стр. 75-90.
3. Архангельский с.и. Вступили
в борьбу сельские массы в
начале английской революции.
Исторические записки т.3.
1938, стр. 161-181.
4. Архангельский с.и. (= Движение клуб-
менов...), Движение клубменов
в эпоху английской революции.
среди вна вып. 2, М. 1946,
стр. 349-372.
5. Архангельский с.и. Крестьянское
восстание в Англии 1943г.
Научные труды инт. фак.-та
Горьк. Гос. Пед. Инст.-та,
Горький 1950, вып. 13, стр. 118-
-138.

- 6. Архангельский С. И. Новое издание сочинений Г. Чичаговым, Вопросы истории, кр. 7, 1946, стр. 132-134.
- 7. Архангельский С. И. (= Экономика Англии), Экономика Англии и экономические проблемы английской буржуазной революции XVII в. и, Чичаговы заметки Горь. Госуд. Унив.-та, вып. XVIII, Горький 1950, стр. 3-33.
- 8. Барн М. А. (= М. Барн) Кроули и его время М. 1950.
- 9. Левин Г. Р. Ливерри и солдаты движение в апреле-мае 1649. Чичаговы заметки т 68, М. имп. радецкий Госуд. Бю. Мнотрста М. А. Герцена, стр. 193 - 235, М. 1948
- 9. Монтгомери История английской революции, М. 1919.
- 10. Попов Лекции С. Л. Мильбурн и Ливерри М. Л. 1928.
- 11. Сапрокин В. И. ^{Рецензия на} Памфлет Д. Чичаговым, сред. в. в. I, М. 1954. стр. 328-338.

12. Стальский В. Уинстон - уро-
лог коммунизма в вели-
кой английской революции,
Изв. АН ССР, отг. общество.
науки, 1935 № 1, стр.
45-70.

13. Хилл К. (= К. Хилл) Английская
революция, М. 1947.

14. Холореншоу Г. (= Г. Холореншоу)
Революция и английская
революция.

Sisukord

Sisjuhatus	u. 2
Talupoegade ja ulproletariaadi di riisund nõudamine revolutsiooni ajal	5
Töötavate masside, niti talupoegade võitlus imperiali- sterimise nivendamis vastu	30
Digquid mi töötavate masside ideoloogid	53
Lõpprõna	80
Kanitatud kirjandus	84